

R A D A, &c.

ČÁST I

ODDÍL I

ČASTOKRÁT, když jsem slyšel moudré lidi tvrdit, že „co se týče osobního jednání, RADA ještě nikdy Nikoho neučinila lepším“, jsem si pomyslel, jak zatrpklá je jejich *Maxima*. Po dalším zkoumání jsem však dospěl k závěru, že je *Ji* možno přijmout bez jakéhokoli unáhleného předsudku vůči lidem. Došlo mi totiž, že vzhledem k tomu, jak se *Rada* běžně udílí, není se vlastně co divit, má-li se jí dostat tak špatného přijetí. Vyskytlo se zde něco, co prazvláštním způsobem obrátilo celou věc naruby a z *Dárce* učinilo jediného příjemce. To, co jsem mohl v životě při různých příležitostech pozorovat, mi ukázalo, že ono

takzvané *poskytování Rady*, bylo vlastně jen chápáním se příležitosti vystavit naši vlastní moudrost na úkor toho druhého. Na druhou stranu, nechat si poradit, či *přijmout Radu* za nám obvykle předepsaných podmínek, bylo jen o málo lepší, než druhému ochotně umožnit, aby díky našim chybám pozvedl svůj vlastní charakter.

Bez ohledu na to, jak moc člověk touží, či je schopen *radit*, není ve skutečnosti ničím jednoduchým učinit RADU *nezištným Darem*. Máme-li totiž učinit dar vskutku nezištným, nesmí v něm být nic, co by druhému bral a nám samotným přidával. Ve všech ostatních případech je *dávání* a *poskytování* projevem ušlechtilosti a blahovůle: když ale udílíme moudrost, nabýváme tak mistrovství, jehož se nám moc lehce nedostává. Lidé se ochotně učí všemu dalšímu, čemu jsou učeni. Snesou *Mistra* v matematice, hudbě, či jakékoli jiné vědě; ne tak ale v *Chápání* a *Dobrému Chování*.

Tou největší myslitelnou obtíží pro SPISOVATELE je, nemá-li se v tomto ohledu jevit domýšlivým. Vždyť *téměř* všichni *Spisovatelé* jsou svým způsobem profesionálními *Mistry Chápání* své doby. Proto se také v dávných dobách nahlíželo na *Básníky* jako na skutečné *Mudrce*, jelikož diktovali pravidla života a učili mravům i dobrému chování. Proč asi tohoto svého záměru pozbyli, nedovedu říct. Je jejich zvláštním štěstím a výhodou, že nejsou povinováni předkládat svá tvrzení otevřeně. A je-li tomu tak, že zatímco se otevřeně hlásí pouze k *Potěše*, potajmu *radí* a udělují nápovědy; potom snad mohou být i nyní, stejně jako prve, po právu váženi jako ti nejlepší a nejvznešenější mezi spisovateli.

Ovšem „*má-li diktování a předepisování* ostatních spisovatelů tak nebezpečnou podstatu, jak tomu potom musí být s tím, kdo diktuje *Spisovatelům samotným?*“

Na to odpovídám, že mou snahou není ani tak *poskytnout Radu*, jako spíše uvažovat o *Způsobu a Manýře jejího udílení*. Má věda, je-li nějakou, není rozhodně lepší, nežli *Učitele Jazyků* či *Logika*. Jsem totiž hluboce přesvědčen, že existuje jistý argumentační trik či *Legerdemain*, díky němuž můžeme bezpečně přejít k nebezpečnému úkolu *razení* a ujistit se, že přijetí naší rady, je-li něčím hodnotným, je velkým štěstím.

Navrhuji proto, abychom o dané věci uvažovali jako o CHIRURGII. Jak všichni víme, tím, co utváří zručnost, je *Praxe*. „Ale na kom se bude při této příležitosti *praktikovat?* Kdo jako první ochotně vyzkouší *naši Ruku* a poskytne nám potřebnou *Zkušenost?*“ To je problém. Vždyť kdybychom měli pro tento druh *Chirurgie* špitály a byli tu vždy připraveni nějakí poddajní *Pacienti*, kteří by snesli jakékoli řezání a nechali se zkoumat či .... dle naší libosti; byla by výhoda plynoucí z takové praxe nepochybně značná. Jistě bychom tak nabyli určitého vhledu. A spolu s ním i jisté *Zručnosti*, byť se vši pravděpodobností jen *nějaké velmi hrubé*, která by v žádném případě nemohla stačit účelům námi vzpomínané *Chirurgie*. Jejím hlavním

předpokladem je totiž *Jemnost Ruky*. Nikdo si přeci nepřivolá chirurga postrádajícího cit a soucit. Není to nic jednoduchého, uvážit, kde najít nějaký takový subjekt, u něhož si operatér dovede uchovat vrchovatou míru *Jemnosti*, třebaže bude jednat s největší *Rozhodností* a *Smělostí*.

Uvědomuji si, že když se poprvé objeví, nachází se ve všech velkých projektech jistý výraz chimérického fantazírování a domýšlivosti, který dovede samotné jejich projektanty ukázat jako jaksi směšné. Rád bych proto svého čtenáře na tento předsudek připravil a ujistil jej, že v mnou navrhované *Operaci* není nic, co u něj může po právu vyvolávat výsměch; a pakliže ano, může se jeho smích obrátit proti němu samotnému s jeho vlastním souhlasem a přičiněním: což je konečně *jakýsi Vzor* onoho umění či vědy, které se zde snažíme osvětlit.

Stejně tak, namítá-li se proti výše zmiňované *Praxi* a umění *Chirurgie*: „Že nikde nelze nalézt tak *poddajného Pacienta*, s nímž lze jednat vskutku *směle*, aniž bychom jej připravili o jistou záruku *té nejlepší Jemnosti a Ohleduplnosti*“, tvrdím opak; a říkám například, že *k praktikování máme každý SEBE SAMA*. „Pouhé slovičkaření! (řeknete) Vždyť kdo je schopen rozdělit sám sebe do *dvou Osob* a být *svým vlastním Subjektem*? Kdo se dovede *sám sobě* správně smát, či ve svém srdci shledat, že má být při té které příležitosti buď veselý či přísný?“ Běžte za *Básníky* a oni vám předloží mnoho příkladů. Nic pro ně není tak běžné, jako tento druh SAMOMLUVY. Člověku s výjimečnými vlohami, nebo i běžnými schopnostmi se někdy stane, že udělá chybu. Toho se zalekne. Vystoupí na scénu, rozhlédne se kolem, není-li někdo nablízku, a potom vyčiní sám sobě, aniž by se sebeméně šetřil. Divil byste se, kdybyste slyšel, jak důsledně probírá své záležitosti a jak důkladně si počíná ve věci *Sebe-pitvání*. Díky této SAMOMLUVĚ se stává dvěma různými osobami. Je žákem i preceptorem. Vyučuje a učí se. A zcela vážně, kdybych neměl nic jiného, pro co bych mohl obhajovat mravy našich moderních dramatických básníků, stále bych je bránil proti těm, kteří je napadají právě za tuto praxi, jíž se snaží udržet v plné síle. Ať už je totiž ve vztahu k obecnému zvyku a užití *přirozená* či nikoli, já sám si troufám tvrdit, že je praxí čestnou a chvályhodnou; a že i kdyby nám nebyla přirozená, měli bychom ji takovou studiem a pílí alespoň učinit.

„Máme si tedy pro poučení vyjít na scénu? Musíme se náš katechismus učit od básníků? A tak jako herci mluvit *nahlas* o tom, o čem debatujeme o samotě sami se sebou?“ Snad ne tak docela. Nevím ale, kde by bylo na škodu pominout nějakou rozpravu a věnovat trochu dechu a jasného hlasu jen *nám samotným*. Snad bychom mohli být méně hluční a pro družinu více užiteční, kdybychom v příhodný čas vypustili některý náš artikulovaný zvuk a jen tak o samotě, mluvili sami k sobě *vivâ voce*. Družina je totiž pro fantazii krajně provokativní; a tak jako pařeníště v zahradnictví je i ona s to přimět naše představy k příliš rychlému

pučení. Proti této nesnázi se však můžeme účinně obrnit právě předchůdným lékem SAMOMLUVY.

V DĚJINÁCH nalézáme zprávu o jednom národu, který si byl, jak se zdá, velmi dobře vědom důsledků jalovosti či nadutosti řeči pročež byl také naplno odhodlán proti takovému zlu vystupovat. Náš *Lék* přivedl dokonce tak daleko, že bylo nejen jeho zvykem, ale přímo náboženstvím a zákonem mluvit, smát se, jednat, gestikulovat a dělat vše stejným způsobem u sebe, jako v družině. Kdybyste se k nim nenápadně přikradli kdykoli, kdy byli o samotě, jistě byste je našli v živé disputaci, argumentující se sebou samými, odpovídající, radící, řečníci k sobě samým a tím nejkvětnatějším způsobem oslovující své vlastní osoby. Se vši pravděpodobností to byli kdysi lidé ve svém vyjadřování neobyčejně výmluvní, často obtěžovaní řečníky i kazateli a velmi náchylní k oné nemoci, jíž se pak říkalo *Malomocenství Výřečnosti*; a to až do chvíle, kdy se mezi nimi objevil jeden moudrý zákonodárce, který, neschopen vzdorovat proudu slov a zastavit plynutí řeči nějakým bezprostředním zásahem, přišel na to, jak ulevit výřečnému humoru a zlomil sílu dané rozladěnosti tak, že před ní unikl.

Musím uznat, že naše současné mravy nepočítají s metodou SAMOMLUVY natolik, aby snesly její proměnu v národní praxi. Proto bych si rád vypůjčil a především v případě *Spisovatelů* do soukromého užívání zanesl jen malou část této *Životosprávy*. Jsem si vědom, jak fatálním by se totiž pro mnohé významné osobnosti ukázalo, kdyby přijaly právě tento zvyk, či se odhodlaly praktikovat nějaké takové umění v doslechu jakéhokoli smrtelníka. Je totiž velmi dobře známo, že mnozí z nás nejsou jako onen *Říman*, který si přál, aby okna do jeho hrudi byla právě tak nápadná jako na jeho domě, který právě proto postavil co možná nejotevřenější. Našemu *Nováčkovi* bych proto při jeho prvním cvičení poradil, aby se odebral do nějakého hustého lesa, nebo ještě lépe, aby vystoupal na vrcholek nějakého vysokého kopce; kde by krom výhody bezpečného rozhledu našel ovzduší snad řidší a vhodnější k potřebnému dýchání, obzvláště v případě *Poetického Génia*.

¹ Celý sbor spisovatelů miluje les a straní se městu.

Je zřejmé, že všem velkým mudrcům byla tato praxe vlastní a sami sebe obyčejně popisovali jako lidi patřičně vysmívané pro velkou výřečnost u sebe samotných a důkladnou nemluvnost v družině. Nejen *Básníci* a *Filosofové*, ale i samotní *Řečníci* byli navyklí se k této

---

¹ *Scriptorum chorus omnis amat nemus, & fugit urbes.*
Hor. *Epist.* 2. *lib.* 2.

metodě uchylovat. A o vladaři posledně zmiňovaného kmene lze doložit, že byl velkým návštěvníkem lesů a říčních břehů; kde požíval hojnosti svého dechu, nechával prchat svou fantazii a mírnil prudkosti svého ducha i hlasu. Jestliže ostatní spisovatelé nenacházejí nic, co by je do těchto *Zákoutí* vábilo, je tomu tak proto, že jejich génius nemá patřičnou sílu: nebo, třeba že ji má, dá jí jejich charakter, jak se snad domnívají, jen stěží vyniknout. Musím uznat, že pro muže z velkého světa by to byl nepříjemný zážitek, kdyby se při těchto podivných jednáních, gestech, či tónech, které jsou vlastní takovým *Asketům*, nechal nachytat. Ale o *Básnících a Filosofech* je to obecně známo:

²Tento člověk buď šílí, nebo skládá verše.

Jak vidíme, skládání a šílení mají nutně něco společného. A skladatelé, věnující se systémům a nenuceným spekulacím, byli zcela běžně označováni za *prozaické Básníky*. Jejich tajná praxe i zvyk byly několikrát zaznamenány:

³Uvažovali mumlajíce sami se sebou a v šíleném tichu.

Obě třídy si chutě dopřávají těžké metody úniku. Chápu-li se takových podivných způsobů, myslí se, že jednájí přirozeně a jim vlastním způsobem. Od ostatních spisovatelů se však vyžaduje, aby byli lepšího rodu. Je pro ně nemalým neštěstím, že jsou povinni uchovávat poněkud družnější zvyk. Brání-li totiž jejich meditaci a ..... strach z nonkonformního způsobu konverzace, mohou se stát o to horšími *Spisovateli*, o co *lepšími* budou *Gentlemany*. Vřelost jejich imaginace může být třeba stejně silná jako u filosofů či básníků. Je-li jim ale upíráno vespolné blaho samoty a odepřen hojivý způsob úlevy v soukromí; není se co divit, vystupují-li na veřejnosti s takovou jalovostí a povrchností.

Je zjevné, že tomuto nešvaru jalovosti podléhají především spisovatelé MEMOÁRŮ a ESEJŮ. Není pochyb, že jde o pravý důvod, proč tito gentlemani tak marnotratně baví svět tím, co se týká *jich samotných*. Nemajíce žádné příležitosti k soukromému rozprávění se sebou samými, či k procvičování svého vlastního *Génia*, tedy k tomu, aby se s ním seznámili, či vyzkoušeli jeho sílu; vrhají se totiž po hlavě do svého díla na špatném místě a na světové scéně předvádějí onu praxi, kterou by si měli nechat pro sebe; jestliže si plánovali, že se díky

---

² *Aut insanit homo, aut versus facit* –
Hor. *Sat.* 7. *lib.* 2.

³ *Murmura cum secum & rabiosa silentia rodunt.*
Pers. *Sat.* 3.

jejich morálitám buď oni nebo sám svět stanou lepšími. Kdo třeba dokáže naslouchat empirickou rozpravě o jeho vlastní konstituci, o tom jak ji spravuje a řídí, jaká strava se jí nejlépe hodí a jaká je jeho praxe s ní? Není pochyb, že je zcela přesné přísloví: *Lékaři uzdrav sám sebe*. Vždyť ten, kdo by byl těmto tělesným operacím přítomen, by, domnívám se, neprožíval nic příjemného. A lépe se nebaví jistě ani čtenář, je-li povinen napomáhat experimentálním diskusím svého praktikujícího spisovatele, který si po celou dobu nepočíná o nic lépe, než kdyby na veřejnost vynášel záležitosti svého těla.

Z tohoto důvodu mám za krajně nevhodné, zveřejňuje-li někdo své *Meditace, příležitostné Úvahy, solitérní Myšlenky*, či další podobná cvičení, která spadají v pojem této *samo-mluvné Praxe*. Nejčestnější titul, který bych dovedl takovým dílům přidělit, by byl od jednoho spisovatele, jenž je nazval svými *Nevyzrálými*. Nešťěstím těchto mudrců, kteří sice tvoří okamžitě, ale bez toho, že by vydrželi až do konce, je to, že po mnohých potratech a interrupcích již nedovedou přivést na svět nic tvárného či dokonalého. Přesto ale nemají své veřejně zplozené ratolesti rádi o nic méně. Jsou natolik prodchnuti veřejným duchem, že si nikdy nedovedou zajistit ani nejmenší díl času k soukromým úvahám, vedoucím ke konkrétnímu užítku a využití. Z tohoto důvodu, ačkoli jsou často opuštěni, nejsou nikdy *u sebe*. Jejich svět patří vždy společnosti. Uvědomují si svůj spisovatelský charakter a vždy zvažují, jak by ta či ona myšlenka mohla posloužit k naplnění nějakého souboru *Kontemplací* či zápisníku, odkud pak mají tato střežená bohatství v hojnosti vyvěrat na náš nuzný svět.

Nelze si ovšem představit, kam až by se jejich dobročinnost dokázala rozšířit, kdyby byli naši kandidáti na spisovatelství *posvěceného* druhu. Tak nesmírně veliká je jejich slabost pro lidi a něha k nim, že jsou jen velmi neradi, měl-li by sebenepatrnější kousek jejich oddaného cvičení přijít v niveč. Ačkoli tedy pro daný druh *Samomluvy* opravdu existují přemnohé předpisy a rituály; nestrpí, aby zůstalo skryto cokoli, co prochází tímto nábožným stykem a dialogem mezi nimi a jejich duší.

Ty, kterým se nedostává žádné skutečné rozmluvy ať už s nimi samými či s nebesy; třebaže se dívají na svět úkosem a ve svých meditacích se opírají o *Tituly* a *Edice*, lze označit za *Pseudo-Askety*. A ačkoli jsou jejich knihy dle obecného přesvědčení zvané *dobrými Knihami*; jsou jejich autoři jistě ubohého rodu: neboť náboženské *Nevyzrálosti* jsou bezpochyby těmi nejhoršími ze všech. Ze všech nejméně si zdvořilosti cení *Svatý* spisovatel.⁴ Směje se tomu, že by měl ducha svých spisů vystavit pravidlům kriticismu a profánní nauky. Není nakloněn ani tomu, aby kritiku sám užíval, či řídil svůj styl nebo jazyk dle normy dobré

---

⁴ SV. III. s. 239, 240, 241 v poznámkách.

společnosti a vznešenějších lidí. Úvahy o tom, co v úzkém slova smyslu nazýváme *Mravy*, jdou zcela mimo něj. Není schopen zkoumat ani žádné jiné chyby než ty, kterým říká hříchy: ačkoli hříšníka proti dobrému chování a zákonům slušnosti si nebude možné vážít jako dobrého autora o nic víc, než hříšníka proti gramatice a správnému argumentu, či zdravému rozumu. A nejsou-li *Zdrženlivost* a *Umírněnost* takovému spisovateli vlastní; potom, nechť je jeho zájem sebelepší, pochybuji, že jej bude s to doporučit světu s velkým užitkem.

V tomto ohledu bych naše procvičování *Samo-Rozmluvy* doporučil především všem těm, kteří jsou oddáni psaní po způsobu *svatých Rádců*; zvláště, jsou-li obtěžkáni neodbytnou potřebou být zrovna takovými *Mluvčími* či *Karateli*. Časté a opakované výlevy na veřejnosti, jsou totiž velkou překážkou na cestě k *soukromému Procvičování*, založenému především na *Sebeovládání*. Ovšem tam, kde se hlavní procvičování důvtipu nezakládá na sebeovládání, debatě či argumentu, nýbrž na neovladatelném kárání a rozumování, jež se nesmí zpochybňovat, ani jim odporovat; tam je velké nebezpečí, že snad díky tomuto zvyku bude jednotlivec trpět mnoha nevyzrálými, zmatenými, hněvivými, žlučovitými a hlavně jistým *Nádorem Flatulence*, které jej vyjeví jako toho ze všech nejneschopnějšího užívat zdraví prospěšného *Řádu* sebe-procvičování. Žádný div, stávají-li se takoví podivní praktikové veskrze absurdními, věnují-li se i nadále opaku té praxe, jíž jedinou napravujeme nadbytek vrtochů a tlumíme nevázanost domýšlivosti a fantazie.

S obdivuhodným dokladem nedostatku tohoto prvotřídního léku se můžeme setkat u nám všem dobře známých *velko-Řečníků*, kteří ovládají hlavní část světové rozpravy a ze všech nejvíce touží mluvit při veřejných shromážděních. Mnozí z nich mají bujarého génia, kterého doprovází silný žár a kypění fantazie. Je však jistým poznatkem naší vědy, že ti, kteří jsou velkými řečníky *ve Společnosti*, nebyli nikdy žádnými řečníky *u sebe samotných*, natož aby byli navyklí na soukromé diskuse našeho domácího *Řádu*. Proto také kypí jejich žvanivost, bez jejíž příměsi dokonce ani nesvedou nic vykonat. Ještě horší je to s nimi ale tehdy, když dovádí svá úsilí za hranice běžné rozpravy a touží se dobrat *Spisovatelského* nadání. Jimi napsaná *Stránka* nenese žádnou z výhod jejich *Osobnosti*. Neumí totiž do papíru vnést onoho ducha, kterého si dopřávají v rozpravě. Všechny ty změny v hlase a jednání, jimiž napomáhají mnohé jalové myšlenky a nesouvislé věty, zde musí jít stranou; jejich řeč musí být rozdělena na kousky, srovnána v celistvosti a prozkoumána od hlavy až k patě. Pokud by tedy nebyl jedinec zvyklý chopit se sám naplno kritiky, jen těžko by mohl být shledán odolným proti kriticismu ostatních. Pakliže nebyly jeho myšlenky před přivedením na bitevní pole uvyklé na vlastní rozumnou nápravu a správně zformovány a ukázněny, nemohou se nikdy jevit jako

zcela korektní. Je tou nejtěžší věcí na světě být *dobrymi Mysliteli*, aniž bychom byli silnými *Sebe-Zkoumateli* a veskrze *odměřenými Autory Dialogů* tohoto solitérního druhu.

ODDÍL II

PŘIBLIŽME však náš případ o něco více k *Mravům*. Snad bych se tu mohl zcela po právu chopit příležitosti vstoupit na prostorné pole nauk, abych prokázal starobylost názoru, že: „Všichni máme jakéhosi *Démona, Génia, Anděla, či Strážného Ducha*, s nímž jsme byli nedílně spojeni a jemu oddáni již od prvního záblesku vlastního rozumu, či chvíle našeho narození.“ Kdyby tento názor platil doslova, mohl by být jistě vysoce nápomocen ustavení našeho systému a nauky. Jistě by se totiž ukázalo, že znevažování společnosti tak božského *Hosta* a jeho vypuzení z naší hrudi odmítnutím vejít s ním do tajných porad, které by mu jediné umožnily stát se našim *Rádcem* a *Průvodcem*, jsou druhem rouhání a bezbožnosti. Pokládal bych však za nesprávné držet se nějaké takové hypotézy: jestliže, jak se mi zdá, neměli staří moudří tímto démonickým průvodcem na mysli nic víc, než tajemné vyjádření toho: „Že každý z nás má v sobě pacienta; že jsme v podstatě svými vlastními subjekty praxe; a že se tudíž stáváme řádnými praktiky, když díky nějakému důvěrnému *Koutu* dokážeme objevit jistou *Duplicitu* naší duše a rozdělit se tak do *dvou Osob*.“ Z nichž jedna, jak se domnívali, by sama sebe okamžitě uznala za ctihodného *Mudrce* a v duchu autority se pasovala na našeho rádce a vládce; zatímco druhá, nemající v sobě nic než to nízké a *servilní*, by se spokojila s následováním a posloucháním.

Naše morálka a pravá moudrost se tak měly rozvíjet na základě toho, jak důvěrný a hluboký takový *Kout* byl, a jak se v nás ono *Dvojné* číslo prakticky zformovalo. Což, jak se domnívali, byla také jediná možnost, jak v našem nitru *uspořádat* různé záležitosti a ustanovit právě tu podřízenost, která jediná nám umožní být v souhlase se sebou samými a *vnitřně* jednotnými. Čehož si coby náboženského úkonu vážili více, než nějakých modliteb, či jiných chrámových povinností. A jako tu nejlepší pobídku, kterou lze učinit a již bychom se měli i nadále držet, nám poradili:

⁵Službu Bohu a člověku dobře promíchanou v mysli, čistotu ve schráně srdce.

---

⁵ *Compositum jus, fasque animi, santosque recessus
Mentis.* –

Byl to slavný *Delfský* nápis POZNEJ SEBE SAMA, jímž staří říkali vlastně totéž, jako *Rozdělse*, nebo *Bud' DVOJÍM*. Domnívali se totiž, že kdyby bylo takové rozdělení provedeno správně, vše v nitru by se dalo samo sebou správně pochopit a střídmě vést. Takovou důvěru chovali k tomuto domácímu *Dialektu SAMOMLUVY*. Proto také bylo bráno za něco typického pro filosofy a moudré lidi, že dovedou *rozmlouvat sami se sebou*. A proto se také chvástali, že: „Nikdy nebyli méně *o samotě*, než když byli *u sebe*.“ Domnívali se, že darebák nikdy nemohl být *u sebe*. Ne snad proto, že jej jeho svědomí bezpochyby nenechalo nikdy na pokoji, ale proto, jak předpokládali, že se o sebe nezajímal do té míry, aby uplatnil tuto vznešenou mohoucnost a učinil si ze sebe *Společníka*, který by, slušně vyzván k partnerství, jistě rychle vyléčil svého partnera a přivedl jeho počínání na správnou cestu.

Jeden by myslel, že pro nás není nic snazšího, než poznat naši vlastní mysl a pochopit, co je našim hlavním *Působišťem*; k čemu se vesměs ubíráme a co si v každém okamžiku našich životů sami klademe za svůj *Cíl*. Jenže naše myšlenky mají obvykle tak potemnělý vnitřní jazyk, že je tou nejtěžší věcí na světě přimět je mluvit rozlišeně. Proto je nejlepší, propůjčit jim hlas i přízvuk. A to se pro nás kvůli naší nedokonalosti také snaží dělat *Moralisté* a *Filosofové*; když nám, jako obvykle, nabízejí jakýsi druh *vokálního* zrcadla, vyvádí z naší hrudi zvuk a nabádají nás, abychom tím nejúplnějším způsobem hráli sami sebe.

⁶Modlitba, kterou člověk v nitru a tajně pronáší, poté co se nahlas pomodlil za zdravou mysl a víru, je modlitbou za rychlou smrt bohatého strýce.

Jistý druh rozkošnictví a humoru, který dnes vládne v módním světě, dává synu tu troufalost, říct svému otci, že žije příliš dlouho a manželku umožňuje mluvit o své *Druhé* ženě ještě před tou *První*. Necht' se však onen lehkomyšlný gentleman, který s druhými jedná tak směle, alespoň na chvíli vzdálí ze společnosti a jen zřídka se odváží sdělit své tužby sobě samému. Vstoupí-li jednou naplno *do Sebe sama* a za pomoci *Dotazování* se oddá stvoření požadované domácí známosti a familiárnosti, dovede se této myšlenky držet, což by jistě měl, mnohem méně. Lze proto předpokládat, že po nějaké potyčce osloví sebe sama. „Tak mi tedy pověz, mé ctné srdce, jsem vskutku *ctnostný* a nějak hodnotný, nebo se jen předvádím a nejsem *v jádru* lepší než *nějaký Lump*?! Neměl bych se coby dobrý přítel, vlastenec a příbuzný, jakým se světu navenek jevím, či za jakého bych se snad rád považoval, ve

---

⁶ *Ille sibi introrsum, & sub Lingua immurmurat: ô si Ebullit Patruī praeclarum funus!*

skutečnosti radovat, že byli oběšeni, či ve vazě srazeni někteří z těch, kteří stáli mezi mnou a tím nejmenším dílem hodnosti? Proč ne, když je to v *mém Zájmu*? Neměl bych tedy s radostí napomáhat rozvoji dané věci a prosazovat svůj zájem, je-li to přímo v mé moci? Bezpochyby; pokud bych si byl jist, že za to nemohu být potrestán. A jaký důvod má ten největší lotr v přírodě, aby tak nejednal? Ten stejný důvod a žádný jiný. Nejsem potom v podstatě stejný jako on? Ten stejný prohnáný darebák, ačkoli ve skutečnosti spíš zbabělec a ne tak dokonalý. Jestliže mi tedy *Zájem* ukazuje tuto cestu, kam by mě přivedla *Humanita* a *Svědomy*? K samému opaku. Proč potom hýčkám takovou slabost? Proč soucítím s druhými? Proč se utěšovat ve jménu *Hodnoty* a *Cti, nějakého Charakteru, Paměti, Známosti* či *Jména*? Co jiného je tohle všechno, než jen zábrany na mé cestě? Proč tímto způsobem popírám svůj vlastní *Zájem* a tím, že ze sebe dělám *polovičního Darebáka*, se prokazují jako *úplný Blázen*?

Ať už můžeme vůči druhým užít jakéhokoli výsměchu, rozhodně si nemůžeme dovolit takový jazyk schvalovat. Můžeme před světem hájit darebáctví, či vychvalovat bláznovství: ale abychom se sami sobě jevíli jako blázni, šílenci, či holomci a tváří v tvář si dokazovali, že jsme opravdu takoví, to je neudržitelné. Vskutku ryzí úctu sám k sobě totiž chová každý, když svému blízkému společníku jasně vyjeví, že by o sobě raději říkal ty nejhanebnější věci v otevřené společnosti, než aby naslouchal své pověsti sám ze svých úst. Z čehož můžeme pohotově vyvodit, že hlavním zájmem *Ctižádosti, Hrabivosti, Korupce* a každé lstivé našeptávačské *Neřesti* je předcházet tomuto rozhovoru a důvěrnosti rozpravy, která je důsledkem izolovaného ústraní a vnitřního úkrytu. Je ohromnou lstí *Darebáctví* a *Sprostoty* stejně jako *Předsudečnosti* a *Bigotnosti*, že nás podrobí podmínkám většího odstupu a formality k nám samotným a vyhnou se tak naší zkušební metodě SAMOMLUVY. Z tohoto důvodu, ať už mohou být instrukce a nauky *Formalistů* jakkoli svůdné, jejich skutečným charakterem o sobě je dostatečná *Slepotá*, či *Překážka* na cestě ctnosti a zdravého rozumu.

Je mi jasné, že kdyby byl můj čtenář *nějakým Milovníkem* oddaným hlubší a velebnější lásce, byl by si s to uvědomit, že mu naše vzpomínaná metoda praxe není cizí; jsouce u vědomí toho, že sám často podnikal čilé výpravy do oněch výše vzpomínaných, opuštěných končin, v nichž se pěstuje *Samomluva* s největším užitkem. Snad by si vzpomněl, jak často se ve svých slyšitelně artikulovaných zvucích obracel k lesům a skalám a zdánlivě se přel sám se sebou, jakoby vskutku vytvořil potřebnou *Distinkci* a měl sílu, bavit sám sebe patřičným způsobem. Je však zcela zjevné, že ačkoli vše, co jsme zde předložili, je pravdivé, nikdy se nám nic takového nenaskytne. Vášnivý milovník, ať už by si liboval v jakékoli samotě, stejně by nikdy nebyl *u sebe*. Je to s ním jako se *Spisovatelem*, který se začal dvořit publiku/veřejnosti a oddává se pletišce, která jej dostatečně baví a vyvádí z něj samotného.

Vše, o čem sám medituje, je neustále narušováno představovanou přítomností jím dobývané metresy. Žádná myšlenka, žádný výraz, žádný pohled, který by patřil jen jemu. Vše je vyhrazeno a oddaně nabídnuto objektu jeho vášně. A to do té míry, že z toho, co by nerad, aby znala ta, jejíž přízně a náklonnosti se dožaduje, neexistuje nic zcela triviálního či nepodstatného

Ten stejný důvod pak zbavuje imaginárního světce či *Mystika* možnosti takovéto zábavy. Namísto pohledu do své vlastní přirozenosti a mysli, díky nimž by se snad sám sobě již více nezdál být mystériem, je uchvácen kontemplací tajemných podstat, jež nedokáže nikdy vysvětlit, ani jim porozumět. Před očima se mu zjevují přízraky jeho vlastní horlivosti, a se svými způsoby, esencemi, charaktery a projevy BOŽSTVÍ je obeznámen tak, jako *Kouzelník* s rozličnými formami, druhy a řády GÉNIŮ a DÉMONŮ. Nevyvoláme proto žádné pochyby tvrzením, že *u sebe* nikdy nebyl vskutku více, než nějaký samotářský pobožnůstkář, řeholník či *Poustevník*. A tak, jestliže ani *Milovník*, *Spisovatel*, *Mystik* či *Kouzelník* nemají skutečný či oprávněný nárok na podíl v této péči o sebe, potom zbývá, že jedinou oprávněnou osobou je *rozumný Člověk*, *Mudrc*, či *Filosof*. Nicméně, jestliže ze všech ostatních osob nejvíce inklinujeme k favorizování *Milovníka*, nemuselo by být, jak doufáme, při této příležitosti nemístné přednést příběh o lásce.

JEDEN CTNÝ a mladý panovník hrdinské duše, nadaný láskou i přátelstvím, válčil s jemu zcela protivným tyranem. Tomuto panovníku se poštěstilo, že byl právě tak velkým dobyvatelem díky své shovívavosti a štědrosti jak zbraním a vojenské ctnosti. Již si na svou stranu naklonil několik mocnářů a vládců, kteří byli dříve podřízeni tyranovi. Mezi těmi, kteří se i nadále přikláněli k jeho nepříteli, byl jeden panovník, kterému se coby člověku obdařenému veškerou předností charakteru i osobní hodnoty, krátce před tím podařilo získat náklonnost a vzájemnou lásku té nejkrásnější panovnice na světě. Stalo se, že kvůli válce musel čerstvě ženatý panovník pryč od své milované. Opustil ji v přesvědčení, že je v bezpečí nedobytného hradu, hluboko ve středozemí: avšak během jeho nepřítomnosti bylo toto místo přepadeno a panovnice jako zajatkyň odvedena do končin, v nichž pobýval náš statečný vládce.

V tavném táboře byl i jeden mladý šlechtic, vládcův oblíbenec; který spolu s ním studoval a dosud u něj požíval dokonalé důvěry. Toho okamžitě vyslal pro zajatou panovnici, kterou mu pod přísným nařízením odevzdal do jeho moci; s rozhodnutím, že se s ní musí zacházet s ohledem na její vysoké postavení a hodnost. Byl to právě tento mladý Lord, kdo ji objevil převlečenou mezi ostatními vězni a vyslechl její příběh, jehož jednotlivosti nyní vyprávěl

svému vládci. Mluvil přitom v extasi, vyprávěje svému vládci, jak krásně vypadala, třebaže byla zarmoucená, a že ačkoli byla převlečena v ten nejprostší hábit, stejně se svým výrazem a způsoby velice lišila od všech dalších krásk svého pohlaví. Co se však našemu mladému gentlemanovi zdálo divné, bylo, že během celého vyprávění neprojevil jeho vládce ani ten nejmenší zájem se na ni podívat, či ukojit onu zvědavost, která se v takovém případě zdála být přirozenou. Naléhal na něj, ale bez úspěchu. „Nepodívat se na ni, Pane,“ řekl v udivení, „když je daleko krásnější, než jste kdy viděl?!“

„Právě proto,“ odpověděl vládce, „bych od rozhovoru s ní raději ustoupil. Kdyby mě měla již pouhá zvěst o její kráse natolik okouzlit, abych ji šel navštívit poprvé již v tento povinností obtěžkaný čas; potom bych snad mohl být spíše přemlouván k návštěvě u ní, když bych měl volněji: a tak zas a zas; až bych nakonec neměl žádný čas na své vlastní povinnosti.“

„Chcete mne tedy přesvědčit, Pane,“ řekl mladý šlechtic s úsměvem, „že krásný obličej může být nadán takovou silou, aby znásilnil samu *naši Vůli* a nutil člověka jednat přímo opačně, než jak má za správné? Máme dát za pravdu básníkům v tom, co nám říkají o oné žhnoucí LÁSCE a jejích neodolatelných plamenech? Skutečný plamen, jak víme, stravuje bez rozdílu vše. Ale onen imaginární plamen krásy zraňuje pouze ty, kteří jsou svolní. Nedělá nic, než co mu sami rádi dovolíme. Častokrát je zcela v naší moci: jako třeba tam, kde jsou naše vztahy a pokrevní příbuzenství nejužší. Jak víme, autorita a právo jej mohou usměřňovat. Bylo by však marné, stejně jako nesprávné, aby do něj zákon nějak zasahoval, či mu něco předepisoval i ve chvíli, kdy by naše jednání nebylo dobrovolné a *Vůle zcela svobodná*.“

„Jak je potom možné,“ odpověděl panovník, „že, jsme-li takovými mistry osobní volby a nic nás zpočátku nenutí obdivovat a milovat, kde jsme svolní, nedovedeme posléze stejně svobodně i přestat milovat, kdykoli k tomu vidíme důvod? Tuhle druhou *Svobodu* jen stěží uhájíte. Nepochybuji totiž, že jste slyšel o mnohých, kteří, byť byli navyklí přikládat nejvyšší hodnotu *Svobodě* před jejich milovanou, byli posléze nuceni sloužit tím nejotročtějším způsobem: shledávající sebe samotné omezenými a svázanými řetězem silnějším než-li tím z ocele či adamantu.“

„Často jsem slyšel naříkat ony ubožáky,“ odpověděl mladík, „kteří, budete-li jim věřit, jsou opravdu ubozí, bez možnosti či síly pomoci sami sobě. Stejně žalostně je můžete slyšet bédovat i nad životem samotným. Ale ačkoli existuje dost dveří, jimiž se dá ze života odejít, shledávají příhodným setrvat tam, kde se nachází. A naprosto stejnými falešníky jsou i ti, kteří skrze obhajobu *neodolatelné Nutnosti* jednají směle s tím, co patří druhému a usilují o nezákonná lože. Je mi však jasné, že s nimi, stejně jako se všemi kořistníky, bude zase na oplátku směle jednat zákon. Ani vy, pane, nejste zvyklý takovému útoku omlouvat. Musíte

tedy uznat, že krása samotná je nevinná a neškodná a nemůže nikoho nabádat, aby činil cokoli špatného. Zvrhlí nabádají sebe samotné a nesprávně hodnotí své provinění v lásce. Ti, kteří jsou čestní a spravedliví, mohou obdivovat a milovat vše, co je krásné, aniž by si činili nárok na cokoli, co již není povoleno. Jak je potom možné, pane, aby při každé takové příležitosti měla jedna z vašich ctností pociťovat bolest, či se bála takového pokušení? Jak vidíte, pane, po té, co jsem spatřil princeznu, jsem zdrav a celý. Rozprávěl jsem s ní, obdivoval jsem ji až na nejzazší mez: a přece jsem pořád sám sebou a plním svou povinnost, a vždy budu stejně k vašim službám.“

„To je dobře (odpověděl vládce), buďte takovým. Buďte vždy právě takovým člověkem a opatrujte svůj *Závazek* svědomitě, jak se na vás sluší. Může se totiž stát, že se nám bude tato půvabná zajatkyně v nynějším válečném stavu hodit.“

S tímto se mladý šlechtic odebral vykonat své poslání: okamžitě začal princezně i jejímu služebnictvu věnovat takovou péči, až se zdálo, že je o ni stejně dobře postaráno a dostává se jí všeho, co si ve své nádheře zaslouhovala nyní, jako v době jejího panování a největšího štěstí. Seznal ji v každém ohledu pozoruhodnou a objevil v ní šlechtnost duše, která daleko předčila všechna její kouzla. Jeho snaha prokazovat jí laskavost a mírnit její zármutek ji zase na oplátku přiměla k touze vyjádřit vděčnost; kterou on bez problémů přijímal. Vždy projevovala skutečný zájem o jeho záležitosti a když onemocněl, starala se o něj sama i za pomoci svých služebníků s takovou laskavou péčí, až se zdálo, že za své uzdravení vděčí právě jejímu přátelství.

A (jak se lze dovědět) díky tomu, se tento mladík nevědomky a pozvolna strašně zamiloval. Nejprve se rozhodl, že panovníci svou vášeň ani v nejmenším nezjeví. Vždyť jen zřídka se odhodlal promluvit o ní *sám před sebou*. Ale postupně se stával smělejší. Jeho vyznání přijala s nepředstíraným znepokojením a zájmem, mluvila k němu jako k příteli, aby mu, jak jen to šlo, rozmluvila jeho nesmyslné snažení. Ale když k ní promluvil *Nátlakem*, okamžitě vyslala jednoho ze svých důvěrných čeledínů k vládci, aby jej požádala o ochranu. Ten přijal její vzkaz s výrazem neobyčejného znepokojení: poslal hned pro jednoho ze svých prvních ministrů a vybídl jej, aby šel s tímto čeledínem k mladému šlechtici a dal mu na srozuměnou, „Že se nehodí užívat vůči této dámě *Síly*; *Přemlouvání* užít smí, pakliže to uzná za vhodné.“

Ministr, který však ani v nejmenším nebyl přítelem mladého šlechtice, neselhal v tom, aby vzkazu přidal na důraze, veřejně při tom mladíka napadl a do tváře mu vyčetl, že je zrádce a hanobitel vládce i národa: včetně všeho, co se proti němu, vinnému z největší svatokrádeže, proradnosti a zneužití důvěry, dalo říct. Mladík tak vnímal své postavení jako veskrze

beznadějně, upadl do té nejhlubší melancholie a připravil se na osud, o němž měl za to, že si jej po právu zaslouhuje.

Za těchto okolností se panovník odhodlal, že si s ním sám promluví a když jej spatřil v těch největších rozpacích, *řekl mu*: „Seznal jsem, můj příteli, že jsem se pro vás stal vskutku strašlivým, jestliže se na mne nedokážete podívat bez zahanbení, ani si mne představit bez nelibosti. Od nynějška však jednou provždy pryč se všemi těmito myšlenkami. Vím, jak moc jste teď vytrpěl. Znáám sílu LÁSKY, a nejsem před ní více chráněn než tím, že se držím *Kráse* z cesty. To já jsem udělal chybu, to já jsem vás naneštěstí spojil s tímto nerovným soupeřem a uvalil na vás onen neproveditelný úkol a veliké nebezpečství, k jehož překonání v sobě ještě nikdy nikdo nenašel dost síly.“

„Tímto, pane,“ odpověděl mladík, „stejně jako vším ostatním vyjadřujete právě onu dobrotu, která je vám zcela přirozená. Máte soucit a umíte brát ohled na lidskou nedokonalost, ale všichni ostatní mne nikdy nepřestanou kárat. Stejně tak nikdy nedojdu odpuštění, nedokážu-li kdy odpustit sám sobě. Kárají mě mí nejbližší přátelé. Musím být odporný všem, kteří mě znají. Ten nejmenší trest, který si sám dokážu představit, je, být jednou provždy vypuzen z vaší blízkosti.“

„O něčem takovém už *nikdy* neuvažujte,“ řekl panovník, „ale věřte mi: jestliže se vzdálíte byť jen *na chvíli*, zařídím, abyste se zase brzy vrátil zpět za potlesku dokonce i těch, kteří jsou nyní vašimi nepřáteli, až pochopí, jak důležitou službu jste poskytl mě i jim.“

Takový podnět již stačil znovuoživit náladu našeho zoufalého mladíka. Přiměl jej uvažovat nad tím, že by se jeho neštěstí mohlo nakonec stát výhodou pro jeho panovníka; s radostí se pustil do plánů, které mu tento předestřel a jal se lačnit po dokončení a vykonání toho, co mu bylo uloženo. „Dokážete se tedy,“ řekl panovník, „odhodlat opustit tuto okouzlující panovnici?“

„Ó pane,“ odpověděl mladík, „jak jsem nyní rád, že mám ve svém nitru ve skutečnosti *dvě rozdílné, oddělené Duše*. Tuto lekci filosofie jsem získal od oné daremné sofistické LÁSKY. Nelze totiž věřit, že máje jen jednu a tutéž duši, měla by být vskutku dobrá i špatná, zanícená pro ctnost i neřest, toužící po protikladech. Ne. Nutně musí být *Dvě*, a když převáží *ta Dobrá*, tak potom jednáme štědře, když *ta Zlá*, potom nízce a daremně. Tak tomu bylo i se mnou. Neboť nedávno se mi stala jediným mistrem *Zlá* duše. Nyní však s vaší pomocí převažuje *ta Dobrá*; a je ze mě zcela nový tvor, se zcela jiným *Vnímáním*, jiným *Rozumem*, jinou *VŮLÍ*.“

Tak se snad ukazuje, jak moc může díky své přirozené síle *Milovník* dosáhnout nejvyššího principu filosofie a porozumět naší nauce o *Dvou Osobách* v jednom individuálním *Já*. Ne snad proto, jak se domníváme, že by byl náš dvořan sám od sebe schopen správně a umně

vytvořit takovouto *Distinkci*. Neboť, kdyby tak učinil, potom by byl s to vyléčit se sám, bez pomoci svého panovníka. Byl však dost důvtipný na to, aby si uvědomil, že jeho *Nezávislost* a *Svoboda* byly pouhým pozlátkem a *Rozhodnutí* jen voskovýmnosem. Neboť, nechť je *Vůle* sebesvobodnější, stejně, jak víme, jí vládnou *Humor* a *Fantazie*. A tito tak svobodní, jak se domníváme, se často mění, ani nevíme jak, bez toho, že by si vyžádali náš souhlas, nebo nám dali na srozuměnou. Je-li ⁷*Názor* tím, co vládne a vytváří změnu; musí být sám o sobě právě tak ovladatelný a proměnlivý. A díky tomu, co mohu ve světě pozorovat, stojí *Představivost* a *Názor* na zcela stejném základu. Proto, není-li v našem nitru usazen žádný *Pozorovatel* či *Posluchač*, jenž patřičným způsobem dohlíží na tyto názory a puntičkářsky připomínkuje jejich rozličné výkyvy a dispozice, dokážeme si po celý den udržet naší *Volbu* asi tak, jako si dokáže v létě udržet týž *Tvar* strom bez pomoci zahradníka a jeho rázného zásahu nůžkami a žabkou.

Zdá se, že stejně strašný soudní dvůr, jakým se jeví být krutá *Inkvizice*, musí být ustaven i v nás samých, pakliže bychom rádi dosáhli oné názorové jednoty, která je nutná pro podržení si *jedné Volby* a uchování si stejné mysli z jednoho dne na druhý. V tomto ohledu bude asi filosofie považována za nemnoho lepší než-li persekuce: a *Nejvyšší Soudce* ve věcech náklonnosti a vkusu/apetitu musí nutně vystupovat přespříliš proti srdci. Narušuje každou něžnou představu, přetrhává každé potěšení. Běh dobrého humoru jej snese jen stěží a rozkošnictví vtípu jej téměř vždy odmítá. Krom toho se jeví být jakýmsi druhem pedantství, jestliže jsme takto autoritativní k sobě samým, tak přísní k našim představám a se vši tou strojeností skutečného pedagoga starostlivě zahrnujeme zahořklou péčí a výchovou mnohé chlapecké představy, nešťastné choutky a tužby, které chodí soustavně za školu a potřebují nápravu.

Doufáme však, že díky této metodě praxe a za pomoci velikého *Arkána*, které jsme hlásali zjevovat, se náš *Režim* či *Disciplína Fantazie* nakonec neprojeví jako tak přísné, jak jsme si představovali. Doufáme též, že náš *Pacient* (vždyť právě za něj svého čtenáře považujeme) sám náležitě uváží, že to, co touto operací podstupuje, nesměřuje k žádnému bezvýznamnému cíli: vždyť tak má získat pevnou vůli a ujistit se v *nějakém konkrétním Rozhodnutí*, díky čemuž si má uvědomit, kde najít sebe sama; být si jistý svým záměrem i plánem; a co se týče všech jeho tužeb, názorů a náklonností, měla by mu tak být zaručena *stejná* osobnost dnes jako včera a zítra jako dnes.

---

⁷ Níže, s. 324. A SV. III. s. 198, 199.

Což patrně ten, kdo řádně uvažuje o přirozenosti lidí, vzrůstu, rozmanitosti a náklonnostech jejich *Apetitu* a *Humoru*, bude považovat za zázrak. Vždyť APETIT, jenž je starším bratrem ROZUMU, jsouce jinochem silnějšího vzrůstu, si je při každém sporu jist výhodou toho, že si vše získá na svou stranu. A ona toliko vychvalovaná *Vůle* je při nejlepším pouhou káčou, či kopacím míčem mezi těmito mladíky, kteří se ukazují být velmi nešťastně spojenými; až se ten mladší namísto soustavného a málo účelného kopání a mrskání zmocní samotného míče či káči a začne uštěďřovat rány svému staršímu bratrovi. A potom se scéna mění. Neboť po tomto jednání se ten starší, jako nějaký prohnáný darebák, stává okamžitě zdvořilým a posléze dopřává tomu mladšímu tolik spravedlivé hry, kolik si žádá.

A právě zde bere náš hlavní lék a *Gymnastická* metoda SAMOMLUVY svůj nárůst: když mysl jistou mocnou figurou niterné rétoriky *apostrofuje* své FANTAZIE, přivádí je k jejich správným *Tvarům* i *Zosobněním* a nenuceně se k nim obrací bez sebemenší ceremonie či respektu. Díky tomu se stane, že v *nitru* vystoupí DVĚ ustálené *Strany*. Neboť stále dokola zkoumané představy či fantazie jsou nuceny se vyjádřit a zaujmout jasné stanovisko. Ty na straně staršího bratra APETITU jsou podivně lstivé a našeptávačské. Vždy dovedou promluvit příkyvováním a mrkáním. Touto praxí zastírají polovinu svého mínění a jako moderní politikové jsou pokládáni za velmi moudré a sami sebe zdobí tou nejdokonalejší výmluvou a nejmámivějšími představitelnými pozlátky; až do chvíle, kdy jsou konfrontováni se svými bližními, kteří mají upřímnější jazyk i výraz, a jsou nuceni opustit svou tajemnou manýru a odhalit se jako pouzí *Sofisté* a *Podvodníci*, kteří nemají ani v nejmenším nic co do činění s ROZUMEM a *dobrým Vychováním*.

Obdobně bychom teď měli rozlišeně a vhodnou metodou představit podobu a manýru této *Zkoušky*, či *Cvičení*, ve vztahu ke všem lidem obecně. Z nichž však, jak máme za to, je tím nejhlavnějším především případ *Spisovatelů*; naše pravidlo můžeme vztáhnou v první řadě k oněm gentlemanům, pro něž má tak velký význam poznat sebe samotné a pochopit přirozenou *Pevnost* a *Sílu* jako i *Slabosti* lidské mysli. Neboť bez tohoto vědomí by byl, jak se nám snad posléze podaří ukázat, *Historikův* soud velmi chybný, *Politikovy* náhledy velmi úzké a chimérické; a *Básníkův* mozek, jakkoli naplněný fikcí, by byl jen chabě vybaven. Ten, který obchoduje s *Pověstí*, musí nutně znát *svou vlastní*; nebo nebude vědět nic. A ten, který by dal světu přínosnou zábavu tohoto druhu, by si měl být především jist přínosem pro sebe sama. Neboť v tomto smyslu se dá o *Moudrosti* a *Blahovůli* čestně tvrdit, že *mají svůj počátek doma*. Neexistuje žádný způsob cenění *Mravů* či oceňování různého *Humoru*, *Fantazií*, *Vášní* a *Chápavosti* druhých, aniž bychom prve neprošli inventář téhož druhu zboží v nitru nás

samotných a neprozkoumali náš domácí fond. Trocha této *domáci-praxe* nám umožní učinit velké objevy.

Žij doma a uč se, jak málo zařízené jsou tvé pokoje.¹

ODDÍL III

KDOKOLI kdykoli pozoroval *Jednání* a *Půvab* lidských těl, musel si nutně povšimnout velkého rozdílu mezi osobami těch, kteří byli vychováni pouze přírodou a těmi, kteří se díky reflexi a umění naučili formovat ta hnutí, jež nám zkušenost vyjevuje jako nejsnazší a nejpřirozenější. K prvnímu druhu patří buď bodři *Venkované*, kteří byli vychováni stranou od ustavených lidských společností; nebo obyčejní *Dělníci* a lidé nižšího postavení, kteří, ačkoli žijící ve městech a střediscích, byli nuceni přijmout ubohá zaměstnání a byli zbaveni možností a prostředků uzpůsobit se dle lepších příkladů. Existují ovšem někteří, které vychovala sama příroda tak šťastně, že i přes tu největší prostotu či neotesanost ve vzdělání nese v sobě jejich jednání stále ještě něco z půvabu a krásy: a existují i další, vzdělanější, kteří jsou jim díky špatnému úsilí a nesoudné afektovanosti půvabu vzdáleni ze všech nejvíce. Je nicméně nepopíratelné, že dokonalost půvabu a krásu jednání i chování lze nalézt pouze mezi lidmi se svobodným vzděláním. A dokonce i mezi půvabnými se nachází ti daleko nejpůvabnější, kteří se svému cvičení naučili již brzy ve svém mládí a upravili svá hnutí pod vedením těch nejlepších *Mistrů*.

A jakými jsou pro *ušlechtilého Gentlemana* tito *Mistři* a jejich cvičení, takovými jsou pro *Spisovatele Filosofové* a filosofie. Věc se má stejně v *módním*, jako *literárním* světě. Díky prvnímu z nich si lze povšimnout, že za pomoci dobré družiny a silou pouhého příkladu lze nabýt patřičného držení těla s příhodnými pohyby a uvolněností končetin, které člověku v běžné situaci umožní vystupovat jako gentleman. Mají-li se však při jiné příležitosti podrobit výjimečné zkoušce, během níž mají vznešeněji vystupovat *na veřejnosti*, jasně se vyjeví, kteří z pretendentů byli vychováni od prvopočátku a pod vedením mistra *v soukromí*, a kteří se spokojili jen s nápodobou a naučili se svou roli náhodně a nazpaměť. Paralelu lze snadno vést na straně *Pisatelů*. Ti totiž mají přinejmenším stejně velkou potřebu

---

¹ *Tecum habita, & nôris quam sit tibi curta supellex.*
Pers. Sat. 4.

naučit se několika pohybům, vyváženostem a rovnováhám myslí i vášní, tak jako jiní studenti v případě těla a jeho končetin.

⁸Zdrojem a základem psaní je nadhled a životní moudrost;
Nejedno vyzískáš téma ze spisů sokratiků.

Není pochyb o tom, že *Galán* dokáže napsat své milované dopis právě tak, jako *Dvořan* poklonu *Ministrovi*, či ministr nad sebou stojícímu *Favoritovi*, aniž by se přitom nořil do bezmezných hlubin nauk či filosofie. Ale co se těchto privilegovaných gentlemanů týká, ačkoli určují módu a předepisují pravidla i v jiných případech, nejsou rozhodně dohlížiteli nad republikou písemnictví. Neočekává se od nich ani, že by psali pro věčnost či dalekou budoucnost. Jejich díla nemají tu přirozenost, která by jim umožnila, zařadit se mezi *Spisovatele*, či být stylovými *Pisateli* díky tomuto druhu vlastní výtečnosti. Měly by je jejich ambice zavést na to pole, na něž by měli vstoupit jinak vybavení? Ti, kteří se zapisují na veřejné listiny, musí přijít náležitě vytrénováni a vycvičení, tak jako správně vystrojení kavalíři, odborníci v boji, dobře obeznámení s užíváním své zbraně a vedením svého oře. Být správně vystrojen a posazen do sedla totiž nestačí. Sám kůň nikdy nikoho neudělá *Koňákem*, tak jako údy *Zápasníkem* či *Tanečnickem*. Stejně tak nemůže pouhý genius někoho učinit *Básníkem*; či dobré vlohy jakkoli zajímavým *Spisovatelem*. Dovednost a půvab spisovatelství spočívají, jak nám říkají moudří básníci, ve *Vědění* a *Zdravém rozumu*: a ne pouze v onom vědění, kterému se lze naučit od obyčejných spisovatelů, či díky prostému světskému rozhovoru; ale z oněch zvláštních pravidel umění, které zjevuje jen filosofie.

---

⁸ *Scribendi rectè, sapere est & principium & fons,*
Rem tibi SOCRATICAE poterunt ostendere CHARTAE.
Hor. de Arte Poet.

Viz též soud o spisovateli od zhýralého PETRONIA.

Artis severae si quis amat effectus,
Mentemque magnis applicat; prius more
Frugilitatis lege polleat exactâ;
Nec curet alto regiam trucem vultu.

* * * * *

- neve plausor in Scaenâ
Sedeat redemptus, Histrioniae addictus.

* * * * *

* * * * *

Mox & Socratico plenu grege, mutet habenas
Liber, & ingentis quatiat Demosthenis arma.

* * * * *

* * * * *

His animum succinge bonis, sic flámině largo
Plenus, Pierio desundes pectore verba.

Filosofické spisy o nichž se ve svém *Umění básnickém* zmiňuje náš básník, byly samy jakýmsi druhem *Básnictví*, tak jako pantomimy či hrané kousky dávných časů, kdy ještě filosofie nebyla v módě a *dramatická Nápodoba* se dosud teprve utvářela; či byla při nejmenším rozdělena do mnoha částí, které ji ještě nemohly přinést patřičnou dokonalost. Šlo o kousky, které v sobě krom síly stylu a skrytých čísel nesly právě ten typ *Jednání* a *Nápodoby*, jako druhy *Epické* a *Dramatické*. Jednalo se buď o skutečné *Dialogy*, nebo o recitály takových *hraných Rozprav*, v nichž si jednotlivé osoby v souladu s nejpřesnější *básnickou Pravdou* uchovaly veskrze své charaktery a podržely si své způsoby, humor, nejružnější změny nálad i rozumění. Nejen že tyto kousky pojednávaly v základu o *Morálce* a v důsledku poukazovaly na *skutečné Charaktery* a *Mravy/Zvyky*: ony je navíc předvedly *živoucí* a v plném světle představily vzezření a charakter lidí. A tak, nejen že nás naučili znát *Ostatní*, ale, a to bylo jejich hlavní a nejvyšší hodnotou, také znát *Sebe samotné*.

Filosofický *Hrdina* těchto básní, které jak v sobě samých tak i v záhlaví nesly jeho jméno a representovaly jeho génia i mrav, měl sám o sobě *dokonalý Charakter*, byť v jistém ohledu poněkud zahalený a jakoby v oparu, takže se nepozornému zkoumateli zdál často podstatně odlišný od toho, jakým ve skutečnosti byl: a to hlavně z důvodu jistého vybraného a rafinovaného výsměchu, který patřil k jeho způsobům a jímž dovedl zkoumat ta nejvelkolepější témata a spolu s nimi i ty nejběžnější schopnosti a vysvětlovat je jedny z druhých. V tomto spisovatelském géniu se proto zjevoval rys jak *heroický* tak *prostý*, jak *tragický* tak *komický*. Bylo to nicméně zařízeno tak, že bez ohledu na podivnost či mysterióznost tohoto hlavního hrdiny vyjevily *podřadné Úlohy* a *vedlejší Role* lidskou přirozenost rozlišeněji a při životě. Právě proto jsme v nich, obdobně jako v *Zrcadlech*, mohli objevit sebe samotné a pozorovat naše nejjemnější rysy pěkně vykreslené a hodící se našemu vnímání a chápání. Každý, kdo se kdy alespoň na chvíli proměnil v bedlivého pozorovatele, nemůže nepoznat své srdce. A co mělo v těchto *kouzelných Sklech* jednotný charakter, to se díky soustavnému, dlouhému pozorování, na jehož praxi si jednotlivci zvykli, stalo podivuhodným *spekulativním Habitem*, takže při sobě obrazně řečeno nosili jakési *kapesní Zrcátko*, vždy hotové k použití. V něm byly *Dva* obličej, které by se samy přirozeně zjevily našemu zraku: *Jeden* z nich, jakýsi řídicí genius, vůdce a výše zmiňovaný předák; a ten *druhý*, jakási hrubá, nedisciplinovaná a tvrdohlavá bytost, jíž se díky naší přirozené mohoucnosti sami ze všeho nejvíce podobáme. Ať už se věnujeme čemukoli, ať už jsme se pustili do čehokoli; když už jsme jednou přijali habitus tohoto *Zrcadla*, měli bychom se díky jeho dvojitě reflexi rozdělit do dvou osob. A touto *Dramatickou* metodou se dílo *Sebe-Zkoumání* dobere obdivuhodného úspěchu.

Není divu, že byli ve své době první básníci považováni za takové *Mudrce*, jestliže se ukazuje, jak dobře vycvičenými autory/účastníky dialogů byli a že s touto zdokonalovací metodou byli obeznámenými mnohem dříve, než ji přijala filosofie. Jejich *Mímy* a hrané rozpravy byly stejným požitkem, jako jejich nejvytříbenější básně; a snad byly i důvodem, proč právě ty druhé nabyly takové dokonalosti. Vždyť samo básnictví bylo definováno jako přímá *Nápodoba* lidí a mravů; a bylo tak exaltovaným a vysokým stupněm toho, čemu v tom nízkém říkáme *Mimika*. A právě v tomto vynikající ⁹*Mimograf*, otec a vládce básníků, tak exceluje; jeho postavy jsou vypracovány do podoby, jež daleko přesahuje ty, které byli následující mistři kdy s to popsat. Jeho díla, tak naplněná jednáním, nejsou vlastně ničím jiným, než-li umnou sérií, či řetězcem *Dialogů*, které se ubírají k *jedné* nepominutelné *Katastrofě*, či události. Nepopisuje žádné kvality či ctnosti; nekritizuje žádné mravy: neprovádí žádné vychvalování, natož aby předkládal samotné osoby; udržuje však své herce stále v dohledu. To oni se ukazují. To oni mluví takovým a takovým způsobem, jímž se veskrze odlišují od ostatních a činí se sebou samými. Jejich rozličné kompozice i zcela správně vytvořené a skrze všechny částičky jednání shodně se rozvíjející skladby, předkládají více návěstí než-li všechny komentáře a glosy na světě. Básník, než aby si sám přisoudil příkazy a mistrovského ducha moudrosti, se jen stěží stává figurou a jej samotného v jeho básni objevíte jen vzácně. Taková je podstata skutečného *Mistra*. Maluje tak, aby ke svým figurám nepotřeboval žádné popisky, jež by nám sdělovaly, kým jsou, nebo co jimi zamýšlí. Těch pár slov, která nechá během nepatrného okamžiku utrousit některou z jím uvedených postav, postačí k tomu, aby vymezila jejich mravy a rozdílné charaktery. Kostru i podobu celého těla dokáže naší myslí představit od hlavy až k patě. K tomu, aby ztělesnil a oživil své hrdiny, nemá za potřebí žádné další umělecké pomoci. Po něm již nezbývalo *Tragedii* nic jiného, než aby postavila jeviště a přivedla na scénu jeho osoby i dialogy, jež by se odvíjely stejným způsobem, dle jednoho konkrétního činu či události, s ohledem na čas a prostor, který se hodil skutečnému představení. Tomuto velikému mistru byla připsána dokonce i ¹⁰*Komedie*, odvozená z oněch *Parodií* či posměšného humoru, jehož ¹¹vzorek předložil v podobě skrytého výsměchu promíseného se vznešeností. Nebezpečný úder umění, který si žádal mistrovskou ruku podobnou té, jež patřila filosofickému hrdinovi, jehož charakter zachytily výše zmiňované *dialogické-Spisy*.

9

Ομηρος δε αλλα τε πολλα αζιος επαινεισθαι, και δη και οτι μονοσ των ποιητων, ουκ αγνοει ο δει ποιειν αυτον. αυτον γαρ δει τον ποιητην ελαχιστα λεγειν. ου γαρ εστι κατα ταυτα μιμητης. οι μεν ουν αλλοι, αυτοι μεν δι ολου αγωνιζονται, μιμουνται δε ολιγα και ολιγακις. [ ] Arist. De Poet. Kap. 24.

¹⁰ *Dále*, str. 246, 253 v poznámkách.

¹¹ Nejen ve svých *Margites*, ale i v *Iliadě* a *Odysei*.

Právě odtud snad můžeme odvodit pojem oné podobnosti, na kterou se až dosud poukazovalo v případě vládce básníků a božského filosofa, o němž se tvrdilo, že byl jeho rivalem, a který spolu se svými současníky z jedné školy psal veskrze oním výše popsaným *dialogickým* způsobem. Díky tomu snad také můžeme pochopit, proč bylo až dosud považováno studium dialogů za tak přínosné pro *Spisovatele* a proč byl tak obtížně posuzován právě tento způsob psaní, který se, nutno uznat, jeví na první pohled jako nejsnazší ze všech.

Dřív jsem se vážně divil tomu, proč by ona *Manýra*, jež byla u starých užitá v pojednáních na nejrůznější témata s takovým užitkem, měla být tak mdlá a pramálo zajímavá pro nás moderní. Posléze jsem si ale uvědomil, že krom obtíže s *Manýrou* samotnou a onou *zrcadlivou-Schopností*, kterou v sobě, jak jsme viděli, s ohledem na *nás* nese, přináší také nutně jistý druh zrcadla či zrcátka *Době* samotné. Je-li tomu tak; potom, řeknete, by měla být v důsledku příjemnější a zábavnější.

Pravda, pokud by nám však nebyl skutečný pohled na nás samotné nepříjemný. Ale proč by měl být víc nepříjemný pro nás, než pro ty staré? Snad proto, že mohli oprávněně snášet pohled na zachycení svého výrazu. Ale proč nedovedeme totéž? Co by nás mělo zbavovat odvahy? Copak nejsme alespoň v *našich očích* stejně pěkní? Zřejmě nikoli, jak bychom si uvědomili, kdybychom trochu důkladněji zvážili, jaká je síla *zrcadlivého-Psaní*, a jak se liší od onoho laskavějšího, módnějšího způsobu, v němž spisovatel namísto toho, aby representoval přirozené charaktery druhých, předkládá co nejunměji svůj vlastní a se vši představitelnou ochotou a blahovůlí skupuje přízeň svého čtenáře.

SPISOVATEL, který píše v první osobě, má tu výhodu, že může být *kým*, nebo *čím* se mu zlíbí. Není konkrétním člověkem, nemá ani konkrétní, skutečný charakter, ale při každé příležitosti se uzpůsobí fantasii svého čtenáře, jehož dle soudobé módy soustavně laská a mámí. Vše se točí dle jejich dvou osob. A stejně jako v lásce či vztahu založeném na milostných dopisech je i zde spisovateli dáno to privilegium, aby o sobě věčně mluvil, oblékal se a parádil, ačkoli se pilně dvoří a podílí na humoru osoby, k níž se obrací. Jde o *Koketérii* moderního spisovatele, jehož dedikační epištoly, předmluvy a proslovy k čtenáři jsou bezpočtem afektovaných okras, určených k tomu, aby odvedly pozornost od tématu k *Němu samotnému* a umožnily obecné povědomí nikoli o tom, *co on sám říká*, ale *jak vypadá*, či jaký *je*, a jakou figuru ze sebe v módním světě dělá, či doufá udělat.

Jsou to ony nálady, které sobě okolní národy předkládají zejména za pomoci toho, čemu říkají *Memoáry*. Samotné jejich politické eseje, filosofická či kritická díla, jejich komentáře ke starým či moderním autorům, všechna jejich pojednání jsou *Memoáry*. Celé spisovatelství

tohoto věku se tak vskutku stalo druhem *memoárového-Psaní*. Ačkoli ve skutečných memoárech těch starých, třebaže by kdykoli psali sami o sobě, nenacházelo se v celém jejich díle žádné JÁ ani TY. Tak byla veškerá půvabná pletka i laskavá rozmluva autora a čtenáře odstraněna.

Ještě více to platí v případě DIALOGU. Neboť v něm je *Spisovatel* znicotněn a do děje nevtážený *Čtenář* zde nikoho nezastupuje. Obě sebou zaujaté osoby tu najednou mizí. Scéna se tu ukazuje sama, jakoby nahodile a bez záměru. Je vám dáno chladně a nezaujatě posuzovat nejen vyvolané počítky, ale též charakter, génia, výřečnost a způsoby těch, kteří je vyvolávají. Tihle dva jsou pouhými cizinci, do jejichž přízně se nemůžete nikterak vetřít. Ani to, že uvedené osoby promlouvají při každé příležitosti vhodně a se zdravým rozumem, tu nestačí. Musí být vidět, *na jakém Základě* promlouvají, dle jakého *Principu*, z jakých *Zásob* či *Fondu* vědomostí čerpají a jaký typ či druh rozumění je jim vlastní. Rozumění totiž musí mít svůj znak, charakteristickou značku, díky níž jej lze rozlišit. Musí to být *takové a takové Rozumění*, jako když například říkáme *taková* či *onaká Tvář*: jestliže tedy příroda charakterizovala nálady a mysl stejně rozmanitě jako tváře. A žádnému umělci, který kreslí dle přírody, nestačí předvádět nám pouze ty tváře, kterým se dá říkat *lidské*: každá z nich musí patřit konkrétnímu *Člověku*.

Takže stejně jako malíř, který kreslí bitvy či jiné počínání *Křesťanů*, *Turků*, *Indiánů*, či kterýchkoli konkrétních lidí, je nucen na svém díle nakreslit několik figur v jejich vlastních a skutečných proporcích, gestech, zvycích, výzbroji, či přinejmenším s co možná největší podobností, tak i spisovatel, ať už je to z nás moderních kdokoli, kdo si odváží přivést do *Dialogu* své moderní společníky, je nucen, předvést je v jejich vlastních mravech, genu, chování a humoru. A to je oním výše popisovaným *Zrcátkem*, či *Zrcadlem*.

Předpokládejme například, že je dialog koncipován dle způsobu našich starých spisovatelů. V něm ubohý filosof chabé postavy, krácející pozvolna do chrámu, oslovuje jednoho z nejmocnějších, nejtupnějších, nepřitažlivějších a nejbohatších šlechticů své doby. „Jdeš tedy, říká, (nazývá je jej jeho plným jménem), složit obětiny támhle do chrámu?“ „Právě tak.“ „Zdá se mi ovšem, že se tváříš, jako by Tě zarazila nějaká myšlenka.“ „A co by mělo v tomto případě někoho zarážet?“ „Snad myšlenka na tvé prosby a úvaha nad tím, jaké přísahy bys měl božstvu nejlépe složit.“ „Je to snad tak těžké? Může snad být někdo natolik bláznivý, aby od nebes žádal něco, co není pro jeho *Dobro*?“ „Nikoli, rozumí-li tomu, co je tím jeho *Dobrem*.“ „Jak by se v tom mohl mýlit někdo, kdo má common sense a zná rozdíl mezi blahobytem a bídou?“ „Je to tedy *Blahobyt*, za co se jdeš modlit.“ „Bezpochyby,“

„Kupříkladu svrchovaného panovníka, který vše řídí svým nezměrným bohatstvím a vládne jen svou vůlí a libostí, toho považuješ za *blahobytného* a jeho stát za *šťastný*.“

Zatím co tohle opisují, (neboť nejde vsuktu o nic jiného, než jen o vypůjčenou pasáž z jednoho z dříve vzpomínaných originálů), slyším tisíce posměšků, které se ozývají díky srovnání mravu, poměrů a samotného jednání s moderní výchovou a uctivostí. – Dovolte nám tedy tuto věc, pokud možno, napravit a předvést téhož filosofa, jak se poněkud úslužněji obrací k *jeho Milosti, jeho Excelenci, či jeho Důstojnosti*, aniž by selhal v sebenepatrnějším obřadném oslovení. Nebo nám dovolte přivést celou věc blíže našemu *Vzdělanci*. Předpokládejme, že je tu *inkognito*, aniž by odhalil byť jen ždibet ze svého charakteru, který je v naší době pramálo doporučeníhodný. Necht' jsou jeho oděv i jednání módnější, aby se tak lépe uvedl a získal si posluchače. Představte si, jak asi s těmito přednostmi a obezřetností, musí oslovit toto pozlátko státu, když na něj někdy jen tak narazí, jak se sám, bez doprovodu prochází po polích. Jen považte těch poklon a přitrouble se smějících grimas, těch okolků, omluv, komplimentů! – A nyní vsaďte všechny ty *Komplimenty i Ceremonii* do *Dialogu* a uvidíte, jaký to bude mít výsledek!

Jde o skutečné *Dilema* této staré spisovatelské manýry, již nedokážeme ani dost dobře napodobit, ani přeložit; bez ohledu na to, jaké potěšení a jaký užitek nám může četba těchto originálů přinést. Co bychom měli dělat za takových okolností? Co když se nás zmocní fantazie a my se rozhodneme vyzkoušet tento experiment v moderních tématech? Pohledme na výsledek! – Vyhýbáme-li se ceremonii, nejsme přirození: užíváme-li ji a vystupujeme tak jako obyčejně, když se zdravíme, setkáváme a jednáme jeden s druhým, je nám pohled na něco takového odporný. – O co jiného však jde, než o *Nenávist k našim vlastním Tvářím*? Je to snad chyba *Malíře*? Měl by malovat falešně, či afektovaně; míchat moderní se starým, pošetile spojovat tvary a zrazovat své umění? Ne-li, jaký prostředek se nabízí? Co jiného mu zbývá, než zahodit tužku? – Žádné další kreslení dle skutečnosti, žádné další *zrcadlivé-Psaní*, či jakékoli osobité zachycení čehokoli.

TAK došel *Dialog* svého konce. Staří dokázali své obličejy vidět, ale my to neumíme. A proč? Pro co jiného, než proto, že je nám dáno méně krásy, neboť právě o tom nás spravují naše zrcátka. – Ošklivý nástroj! A proto i hodný opovržení. – Naše setkávání a způsoby konverzace, které považujeme za nejzdvořilejší představitelné, jsou, jak se zdá, takové, že nesneseme, aby nám byly na živo předváděny. Je tomu jako na našich portrétech, obzvláště těch v životní velikosti, na nichž je ubohý kreslíř nucen k tisícům tahů, chce-li nás odít v afektované hábity, jež jsme na sobě nikdy neměli; poněvadž, kdyby nás měl zachytit v těch,

kteří nosíme, učinily by nutně celé dílo o to směšnějším, o co víc by byly přirozené a nám podobné.

Tolik tedy o *Antice* a oněch pravidlech umění, oněch *filosofických námořních Mapách*, podle nichž byli dobrodružní geniové oněch časů navyklí kormidlovat svůj kurz a usměřňovat svoji dychtivou múzu. To byly ony CHARTAE našeho *římského* mistra básníka, ona umělecká díla, *Zrcadla*, *Exempláře*, které nám klade před oči.

¹²Jen řeckých vzorů ve dne v noci si hled'te a vůbec je neodkládejte.

A tak se ze všech ohledů básnictví a *spisovatelské* umění podobá tomu *sochařskému* a *malířskému* především v tom, že má své originální *Črty* a *Vzory* ke studiu a cvičení, nikoli pro předvádění se, ukazování na veřejnosti či kopírování pro oči druhých. Takové jsou staré *Busty*; *Trupy* soch, *anatomické* detaily, a mistrovsky nahozené *Kresby*, jež jsou v nich schraňovány jako tajná nauka, mystérium a základní umělecká znalost. Mezi umělci různého druhu je však tento základní rozdíl; ti, kteří kreslí pouze podle *Těl* a utváří půvaby tohoto druhu, se nikdy přes všechnu tu přesnost či správnost své kresby nedovedou sami změnit, či alespoň trochu upravit svůj charakter. Ovšem těm umělcům, kteří kopírují jiný život, kteří studují půvab a dokonalost *Mysli* a kteří jsou skutečnými mistry oněch pravidel, která utvářejí posledně zmiňovanou vědu, těm se nemůže stát, aby selhali v sebezdokonalování a nápravě *lepší Části* sebe samých.

Musím uznat, že se jen stěží najde nanicovatější rasa smrtelníků nad ty, kterým my moderní s oblibou říkáme *Básníci*, jelikož se jim pospolu s nesoudně namátkovým užíváním vtípu a fantazie podařilo nabýt i souladné jazykové dovednosti. Ovšem v člověku, který si vskutku a právem zaslouhuje jméno *Básník*, a který jako opravdový mistr a architekt daného druhu dokáže popsat jak *Lidi*, tak i *Mravy* a uvést v *Činnost* jejich pravá těla i proporce, bude, pokud se nemýlím, objevena zcela jiná bytost. Takový *Básník* je vskutku druhým *Tvůrcem*, skutečným PROMÉTHEEM podléhajícím JOVOVI. Tak jako největší umělec či univerzální tvořivá příroda i on utváří soudržný a v sobě souměrný *Celek* s patřičnou závislostí a podřízeností jednotlivých částí. Vnímá meze vášní a zná jejich přesné *Tóny* a *Míru*, jejichž prostřednictvím je vhodným způsobem zachycuje, zohledňuje *Vznešenost* citů a jednání a odlišuje *Krásné* od *Pokřiveného*, *Přívětivé* od *Odporného*. Domnívám se, že morální

---

¹² - *Vos Exemplaria Graeca*
Nocturna versate manu, versate diurna.
Hor. De Arte Poet. v. 268.

umělec, který dokáže napodobovat Stvořitele a je si tudíž vědom i vnitřní formy a struktury svých spolu-stvoření, může být jen stěží shledán neznalým téhož u *Sebe*, či v rozpacích nad čísly, která utvářejí harmonii mysli. Vždyť *Darebáctví* je čirou *Disonancí* a *Disproporcí*. A byť mohou mít darebáci silné *Hlasy* a přirozené sklony k jednání; není možné, aby¹³ skutečná *Soudnost* a *Vynalézavost* sídlily tam, kde není *Harmonie* a *Počestnost*.

AVŠAK jestliže jsem se tak vážně pustil do zájmů *Spisovatelů* a poukázal na jejich skutečný základ a sílu, jejich přípravnou nauku a hodnotící metodu *Sebezpytování*, potom by bylo namístě, abychom se dříve, než toto *Tajemství* ještě více odhalíme, zamysleli nad výhodami a nevýhodami s nimiž se snad naši spisovatelé mohou *díky svému okolí* potýkat a kam až může jejich génus vystoupat či spadnout díky nějakým vnějším příčinám, jež vzchází z humoru či soudnosti tohoto *Světa*.

Ať už je to cokoli, co má na ně v tomto ohledu nějaký vliv, musí to plynout buď od VELIKÁNŮ a *Mužů Moci*, KRITIKŮ a *Mužů Umění* či LIDÍ samotných, *obyčejného Obecenstva* a *prostého Lidu*. Měli bychom tedy začít u *Velikánů* a lačných světapanů: s možností udělit ve prospěch spisovatelů *Radu* těž těmto vysoce postaveným osobám; jsou-li ji ovšem schopni přijmout právě tímto důvěrným způsobem.

---

¹³ Tuto maximu jen stěží vyvrátí skutečnost či dějiny, ať už s ohledem na samotné filozofy, či ty druhé, kteří byli velkými génii či mistry svobodných umění. Osobnosti dvou nejlepších *římských* básníků jsou velmi dobře známy. A ty náležející antickým *Tragédům* neméně. A o onom velkém epickém mistru, ač pocházejícím z temnějšího a vzdálenějšího věku, se zase mělo za to, že byl dostatečně vzdálen hanebnému či daremnému charakteru. *Římský*, stejně jako *řecký* řečník byl oddán své zemi a zemřel podobně jako mučedník kvůli její svobodě. A nejvíce cenění historikové byli *považováni za dobré lidi* buď v osobním životě, nebo na základě svého jednání na veřejnosti. A co se týče samotných básníků, o nich praví učený a moudrý STRABON: „Lze si vůbec představit, že by génus, moc a výtečnost skutečného *Básníka* spočívaly v něčem jiném než v přesné *Nápodobě* života, ve vytříbené rozpravě a číslech? Jak by ale mohl být oním přesným *Napodobitelem* života, jestliže nezná jeho míry, natož jak se řídit soudností a rozuměním? Vždyť jistě nemáme totéž pojetí výtečnosti u básníka jako u řemeslníka jehož předmětem umění je buď bezcenný kámen nebo dřevo postrádající život, důstojnost, či krásu; zatímco básnikovo umění, jež se obrací principiálně k lidem a mravům, spojuje jeho ctnost a výtečnost, *coby Básníka*, přirozeně s lidskou výtečností a s hodnotou a důstojností člověka. Do té míry je proto nemožné, aby byl velkým a hodnotným básníkem ten, kdo není v prvé řadě hodnotným a dobrým člověkem.“
ου γαρ ουτω φαμεν την των ποιητων αρετην ως η τεκτωνων η χαλκεων, &c. η δε ποιητου συνεζευκται τη του ανθρωπου. και ουχ οιον τε αγαθον γενεσθαι ποιητην, μη προτερον γενηθεντα ανδρα αγαθον –. [] Kn. I. Viz níže, str. 278, 337 a 350, 351 v poznámkách. A SV. III. str. 247, 248, 249, 273, 282.